

El Càntic dels Càntics:

La història d'un amor

שִׁיר הַשִּׁירִים

El món sencer no és digne del dia en què el Càntic dels Càntics va ser entregat a Israel. Tots els llibres de la Bíblia són sants, però el Càntic dels Càntics és el més sant de tots.

Rabí AQIBA

(Mixnà, Yadayim 12,10)

Índex

Introducció.....p.6

1. Comentaris:

- Comentari I.....p.9
- Comentari II.....p.12
- Comentari III.....p.15

2. Introducció teòrica:

- Què és la Bíblia?.....p.18
- Què és el Càntic dels Càntics?.....p.19
- Entrada del Càntic al cànon bíblic.....p.21
- El Càntic i la resta de la Bíblia.....p.22

3. Composició:

- Autoria del Càntic.....p.25
- Influències en la seva redacció.....p.26

4. Interpretacions i visions:

- Visió humanista.....p.32
- Interpretació en el Judaisme i Cristianisme.....p.33

5. Itinerari del Càntic:

- Influència en les diferents etapes de la història.....p.37

6. Entrevistes

- Entrevista a Ramon Balagué.....p.41
- Entrevista a Justina Moreno.....p.44

Conclusions.....	p.48
Bibliografia.....	p.50
Webgrafia.....	p.50
Agraiments.....	p.52

Introducció

Quan em van dir que hauria de fer un treball de recerca, de seguida vaig acotar el meu camp de visió cap a temes que m'interessessin i trobés curiosos. Així, vaig considerar-ne molts i vaig arribar a la conclusió de què volia fer aquest treball sobre algun dels diversos llibres de la Bíblia. Em semblaven temes interessants, que m'atreien, i sobre els quals volia aprendre més.

De entre tots els textos d'aquest extens llibre aviat em vaig decidir pel Càntic dels Càntics, tant pel que feia a l'extensió -és una obra breu-, com pel contingut, el qual considero molt ric i curiós. Jo ja feia temps que havia llegit aquest text i ja des de llavors el vaig trobar digne d'estudi i em va semblar, en essència, que era diferent als altres llibres bíblics.

El treball l'he estructurat en varies parts: el primer apartat consisteix en 3 comentaris de text, cadascun d'una fragment diferent. He triat aquests en concret perquè crec que són bastant representatius i recullen conjuntament les principals idees que es mostren al llarg del Càntic i permeten al lector fer una primera aproximació del text.

Després, en segueix un segon mòdul format per diversos capítols que pretenen situar i explicar el text del Càntic, així com l'autoria i les possibles influències que l'han marcat. També, al final d'aquest apartat, mostro algunes de les influències que el Càntic ha exercit al llarg dels anys, centrant-me en els àmbits literari i musical.

Al tercer mòdul, una sèrie d'entrevistes que he fet a diferents persones del món religiós per veure què pensen del Càntic i com l'interpreten, entre altres preguntes.

He cercat tota la informació disponible a llibres i a internet, seleccionant-la acuradament i ordenant-la, conjuntament amb informació que jo ja coneixia prèviament sobre aquests temes. Pel que fa a les entrevistes, les preguntes han estat escollides per a veure com interpreten el Càntic les diferents persones a qui he consultat i veure quina opinió en tenen, per així entendre el seu punt de vista.

Un cop feta aquesta explicació inicial, només falta fer unes petites concrecions: totes les cites de les diferents personalitats que estan incloses en aquest treball pertanyen al llibre “*El Cantar de los Cantares*” de Gianfranco Ravasi, que figura a la bibliografia, i han estat traduïdes del castellà. De manera similar, totes les cites bíbliques utilitzades pertanyen a la *Bíblia Catalana: traducció interconfessional (BCI)* que també figura a la bibliografia.

A continuació, presento la hipòtesi del meu treball i els objectius que m’he marcat.

Hipòtesi

La hipòtesi del meu treball és intentar demostrar si el Càntic mostra un ideal d’amor avançat respecte a l’època en què va ser escrit. És a dir, si la concepció d’amor que presenta va més enllà de la de l’època (s.VIII-II aC) i mostra trets que es puguin considerar més “moderns”.

Objectius

També em plantejaré tres objectius que vull aconseguir durant l’elaboració d’aquest treball:

- Veure de manera objectiva què explica el Càntic
- Entendre la raó per la qual s’ha interpretat de maneres tan diverses
- Descobrir com el veuen les persones del món religiós

1 – Comentaris del Càntic

Introducció

Amb la intenció d'il·lustrar altres elements d'aquest treball com poden ser la composició o les influències, presentaré a continuació tres fragments comentats extrets del Càntic dels Càntics. Així, a través d'aquesta primera aproximació del text, serà possible per als lectors familiaritzar-se amb el contingut del Càntic.

He escollit exactament aquests tres fragments perquè crec que són uns dels més representatius de l'obra i mostren les seves idees principals. L'ordre de col·locació dels comentaris va d'acord amb l'ordre d'aparició en el llibre, de manera que el primer comentari és anterior als altres dos i viceversa. Això pot ser útil per veure, també, l'evolució de l'obra.

Abans de cada fragment (i entremig en alguns casos) apareixen les acotacions "ELL" o "ELLA" que indiquen qui parla, si l'estimat o l'estimada.

Per últim, fa falta senyalar que cada comentari s'estructura de manera independent respecte els altres.

Comentari I (versicles 2,10-14)

ELL

Aixeca't, amiga meva,
bonica meva, i vine!
Mira, l'hivern ja ha passat,
la pluja s'ha esvaït, ja se n'ha anat.

5 Les flors despunten a la terra,
ja arriba el temps d'esbrotar,
se sent la tórtora pels nostres camps.
Despunta el fruit verd de la figuera,
les vinyes florides escampen perfum.

10 Aixeca't, amiga meva,
bonica meva, i vine!
Coloma meva, en les escletxes de la roca,
en els amagatalls dels espadats,
fes-me veure la teva cara,

15 fes-me sentir la teva veu,
perquè la teva veu és suau,
i la teva cara, bonica.

Aquest fragment es localitza al capítol 2, versicles 10-14 del Càntic dels Càntics. El Càntic s'integra dins dels llibres poètics i sapiencials, una de les parts en què està dividit l'Antic Testament.

Aquest fragment està escrit en forma de poema. A causa de la traducció des de la llengua original, l'hebreu, fins a l'actual, el català, s'han perdut pràcticament totes les característiques de la rima i la mètrica de la llengua original. Aquesta anàlisi, per tant, es centrarà en el significat de les paraules i la simbologia utilitzades per l'autor.

El tema és clar i, en la lectura del text, no presenta confusions. Tracta sobre l'ànima d'un enamorat per veure la seva estimada, encara que no queda exactament clar si aquest sentiment també es correspost.

Pel que fa a l'estructura, aquest text s'organitza de la següent manera: els versos 1-2 formen la tornada, que expressen el tema del text, i es tornen a repetir més endavant als versos 10-11. Els versos 3-9, per la seva banda, mostren un primer nucli temàtic que posa en relleu el pas del temps i l'arribada del temps de l'amor. Finalment, els versos 12-17 conformen el segon nucli temàtic i contenen una crida directa a l'estimada per a que es mostri.

Per reforçar aquesta idea d'ànsia i vehemència, aquest fragment s'obre amb la tornada, que comença amb un imperatiu "*Aixeca't*" que precisament vol mostrar aquest èmfasi de l'estimat. El segueix un adjectiu i un possessiu que mostren també aquest grau d'estimació. El mateix passa al següent vers en què es segueix un esquema similar però invertit, primer l'adjectiu amb el possessiu i després el verb en mode imperatiu.

Ja situats al primer nucli temàtic, veiem com aquest també es torna a iniciar amb un imperatiu "*Mira*", seguit d'un conjunt d'enumeracions que mostren el pas del temps. Des d'un hivern llunyà, ara ha arribat la primavera, considerada el temps de l'amor. L'autor vol posar en boca de l'estimat la sensació de que ell ha estat esperant molt temps i a la fi ha arribat l'hora per a disfrutar amb l'estimada. Dins d'aquestes enumeracions s'hi mostren un seguit de símbols com la pluja, les flors, el terra, la tórtora, els camps..., que són associats a la primavera i a la fecunditat.

La figuera també té aquesta simbologia i, de fet, es considera l'Arbre del Bé i del Mal¹, d'on va sorgir el fruit del pecat original. Recordem com en aquesta història bíblica Adam i Eva va ser expulsats del paradís i que, a partir d'això van ser conscients de la seva nuesa; per solucionar-la es van cobrir les parts íntimes amb fulles d'aquest arbre. Per tant, aquí la figuera també opera com a símbol del desig carnal.

La vinya que produeix el vi, símbol característic de la litúrgia judeocristiana, i la paraula *perfums*, vinculada a la sensualitat fins i tot avui en dia, mostren la concepció que

¹ La representació de l'Arbre del Bé i del Mal no és unànime, a vegades se'l representa com una figuera i altres vegades com un pomer. Per tant, si bé no és del tot exacta l'afirmació que hem fet, és correcta.

l'estimat té de la seva enamorada: l'estimada és, per a ell, un símbol sagrat (el vi) i sensual (els *perfums*) alhora.

Després de la tornada que apareix per segon cop, el segon nucli temàtic comença. Aquest cop no s'inicia amb un imperatiu sinó amb un vocatiu "Coloma meva". De fet, no és estrany el tracte de colom que és donat a l'estimada ja que, en la tradició jueva, el colom representa la puresa i era un dels sacrificis oferts al Temple de Salomó².

A partir d'aquí, es considera metafòricament l'estimada com a un colom. Així, de la mateixa manera que els coloms s'amaguen als espadats i a les roques per protegir-se dels depredadors, la noia s'amaga per protegir el seu cos. Cal recordar que la societat en què es va escriure aquesta obra donava gran valor a la virginitat i sovint era una condició indispensable per a oferir la filla en matrimoni. Així doncs, l'estimada, si bé no hi apareix directament, podem deduir que es protegeix responsablement i per això no dona resposta a l'estimat en aquest fragment.

L'home, per tant, demana a l'estimada que deixi de protegir-se, que s'entregui. Això es reflecteix en les repeticions finals on diu que vol veure la seva cara i la seva veu i ho argumenta dient que són grates, és a dir, que ell es deleix de veure-la i que no li faria mal, que la té en molt alta estima.

En resum, el text manifesta clarament i directa l'ansia de l'estimat per reunir-se amb la dona a qui estima. A partir d'un llenguatge ràpid, amb moltes invocacions, que reflecteix la rapidesa de la situació i transmet aquest neguit de l'estimat. Neguit que, tanmateix, no és del tot negatiu i es mostra l'actitud favorable del noi.

² D'acord amb la Llei de Moisés, només es podia construir un temple en honor a Déu. Aquest fou edificat a Jerusalem, sota el regnat de Salomó, i fou el santuari únic del Judaisme fins que va ser finalment destruït al segle I dC.

Comentari II (6,2-4)

ELLA

El meu estimat ha baixat al seu jardí,
als erols de bàlsam,
per recrear-se entre les flors
i per collir-hi lliris.

5 Jo sóc tota del meu estimat
i el meu estimat és tot meu,
ell que pastura el ramat entre els lliris.

ELL

Ets bella com Tirsà, estimada meva,
bonica com Jerusalem,

10 impressionant com un exèrcit amb les banderes alçades.

Aquest fragment es localitza al capítol 6, versicles 2-4 del Càntic dels Càntics. El Càntic s'integra dins dels llibres poètics i sapiencials, una de les parts en què està dividit l'Antic Testament.

Aquest fragment està escrit en forma de poema. A causa de la traducció des de la llengua original, l'hebreu, fins a l'actual, el català, s'han perdut pràcticament totes les característiques de la rima i la mètrica de la llengua original. Aquesta anàlisi, per tant, es centrarà en el significat de les paraules i la simbologia utilitzades per l'autor.

El tema es podria sintetitzar de la següent forma: l'entrega corporal de la dona envers el seu estimat i una declaració de mútua pertinença que ell no rebutja.

Estructuralment, es podrien distingir tres parts: el primer nucli temàtic que ocuparia els versos 1-4 i mostren l'entrega de l'estimada; els versos 5-7 que són compostats per la declaració d'amor i conformen el segon nucli temàtic. I finalment, els versos 8-10 que són pronunciats per l'estimat i mostren l'acceptació de la declaració feta anteriorment per la noia.

Ara, per tant, situats ja al primer versicle, comencem a explicar els significats d'aquest fragment. Comença parlant la noia amb l'expressió "*el meu estimat*", tant el possessiu com l'adjectiu han estat triats per l'autor de manera que denotin afecte. Després en

segueix una metàfora enigmàtica: *“ha baixat al seu jardí”*. Aquesta expressió, *“jardí”*, fa referència al cos de l'estimada com ho veiem a partir de la simbologia emprada en les cultures antigues i, sobretot, en la tradició judeocristiana que representa sovint la feminitat com a un jardí. L'adjectiu *“seu”* aplicat a *“jardí”* demostra l'amor mutu que uneix els dos amants i que més tard serà explicat. L'estimat és propietat de la noia i, per a ell, el cos de l'estimada li pertany.

A partir d'aquí, l'autor ens descriu com és aquest *“jardí”*. No el descriu com un lloc feixuc sinó com un lloc anomenat *“erols de bàlsam”*. Com ja sabem, els erols són trossos de terra on hom hi pot sembrar qualsevol tipus de planta, i justament s'hi sembra bàlsam, una planta decorativa. És per tant, un *“jardí”* bell, no un lloc de treball sinó, més ben dit, un jardí de les delícies, del plaer. El cos de l'estimada es conforma com una font de delícies i no de preocupacions ni treball. Els versos 3 i 4 testimonien això, ja que l'estimada descriu com ell s'hi diverteix collint flors, un altre símbol de la fertilitat. L'aspecte sexual és, per tant, clarament marcat.

Després en segueix la segona part on la noia fa una declaració d'amor molt madura i colpidora, però no per això menys expressiva o interessant: l'estimat és seu, i ella també és tota de l'estimat. Hi ha una relació de mútua pertinença entre ells dos, per tant, senten un amor equivalent i tenen un paper comparable. L'home, com acostumava a passar en les societats antigues, no domina la dona, sinó que ella hi està al mateix nivell dins de la relació. El vers 7 també es situa dins d'aquest jardí metafòric i serveix per explicar aquests arguments: ella mostra que l'estimat ha entrat al jardí, no mitjançant la força, sinó perquè ella li ha deixat.

Al tercer i últim nucli temàtic, pren la paraula l'estimat. Davant la declaració que l'estimada ha fet, ell no té res més a dir, per això es limitarà a comparar-la amb tres símbols demostrant així l'afecte que sent envers ella i acceptant, per tant, les seves paraules.

Primer compara la noia amb Tirsà, una ciutat bíblica situada a Palestina. Si bé dins dels textos bíblics no hi ha massa referències a aquesta ciutat cal destacar una cosa: el mot Tirsà també es usat en la Bíblia com a nom propi³ i traduït significa “plaer” o “goig”.

Després en segueix una altra comparació molt atrevida i extremadament significativa: compara la noia amb la ciutat de Jerusalem. Com bé se sap, segon les idees judeocristianes, Jerusalem és considerada la ciutat més sagrada de totes, la ciutat on es va construir el Temple de Salomó, la capital dels antics hebreus. Fins i tot avui dia es considerada sagrada per les tres grans religions abrahàmiques (el Judaisme, el Cristianisme i l’Islam). Per tant, amb aquesta comparació l’estimat vol mostrar quant d’important és per a ell l’estimada i, de la mateixa manera que un creient admira aquesta ciutat, ell així mateix admira la seva estimada.

A la tercera comparació, la descriu semblant a un *“exèrcit amb les banderes alçades”*. Si bé aquesta comparació perd força respecte l’anterior, l’autor pretén mostrar uns altres aspectes de l’estimada. Fins ara el noi ha declarat la bellesa i admiració que sent per ella, ara, a través d’aquest símil, afegeix a la descripció de l’estimada altres atributs: la força, el poder i l’espectacularitat. Símbols associats als exèrcits.

En resum, aquest fragment ens destaca la maduresa de l’estimada que s’entrega voluntàriament al seu estimat, seguit d’una declaració madura, senzilla i potent que demostra el paper capital que té la dona té llarg del Càntic dels Càntics, molt lluny de la concepció general de la dona que era donada en aquella època.

³ En el llibre de Nombres, a l’Antic Testament, trobem una noia amb aquest nom.

Comentari III (8,5-7)

ELLA

Posa'm com un segell sobre el teu cor,
com un segell sobre el teu braç,
perquè l'amor és fort com la mort,
la passió, inexorable com l'abisme:

5 les seves flames són flames abrandades,
una flama divina.

Els mars profunds no podran apagar l'amor,
ni ofegar-lo les fonts dels oceans.

I si algú oferia tots els béns de casa seva a canvi de l'amor,

10 només obtindria menyspreu.

Aquest fragment es localitza al capítol 8, versicles 5-7 del Càntic dels Càntics. El Càntic s'integra dins dels llibres poètics i sapiencials, una de les parts en què està dividit l'Antic Testament.

Aquest fragment està escrit en forma de poema. A causa de la traducció des de la llengua original, l'hebreu, fins a l'actual, el català, s'han perdut pràcticament totes les característiques de la rima i la mètrica de la llengua original. Aquesta anàlisi, per tant, es centrarà en el significat de les paraules i la simbologia utilitzades per l'autor.

El tema principal i l'objectiu d'aquest fragments és mostrar i ressaltar la grandesa de l'amor, tema cabdal i principal en tot el Càntic.

Aquest fragmenta podria ser dividit en tres parts ben diferenciades: els versos 1-6 defineixen aquest amor, les qualitats que té i una petició de l'estimada envers el noi per a que la tingui sempre present. Als versos 7-8, el segon nucli temàtic, se'ns descriu unes altres qualitats de l'amor: força i atreviment. Per finalitzar, els dos últims versos, el 9 i el 10, pretenen mostrar el valor i la dignitat de l'amor.

Començant des del primer vers, veiem que la primera part comença amb un imperatiu "*Posa'm*", molt usat en el Càntic amb la intenció de mostrar la forta passió que uneix els estimats. La noia li demana a l'estimat que la posi com un segell sobre el cor i el braç. Amb aquestes paraules l'autor expressa aquesta relació íntima entre els amants

doncs unes marques d'aquest tipus (sobre el cor i sobre el braç), metafòricament o no, serien visibles, fet que demostra que accepten la seva relació amb orgull sense ocultar-la. Cal destacar, a més, la simbologia del segell que es vist, des de moltes cultures, com a senyal de protecció i seguretat: la noia se sent protegida i segura amb l'estimat i sap que ell li guarda l'amor.

Al vers 3 es formula una de les sentències més atrevides i potents: la comparació de l'amor i la mort. Es necessari prestar atenció al fet de que no es diu que l'amor sigui superior a la mort, sinó que és igual; s'esdevé, per tant, una comparació d'igualtat. La mort es representa cruel, igualadora i, per tant, justa en certa manera. El Càntic vol posar aquests mateixos atributs a l'amor invertint, és clar, la crueltat de la mort per la benevolència de l'amor. Se'l caracteritza com a únic element que pot frenar la mort.

Al vers 4 es torna a fer una altra comparació d'igualtat amb la mateixa finalitat que l'anterior. Un cop als versicles 5-6, ja no veiem una comparació sinó que se li dona a l'amor l'atribut de ser unes flames abrandades, divines. A les flames s'associen generalment certes qualitats: força, impetuositat, destrucció..., qualitats que estan en concordança amb el que se'ns ha dit fins ara respecte l'amor. Ara, el més important recau en el sisè vers "*una flama divina*" ja que, en l'original hebreu, aquí és on apareix per única vegada el nom de Déu en el Càntic. En aquest vers es presenta una forma abreujada i enclítica del nom de Déu que va unit a flama⁴. Per tant s'estableix una connexió clara entre Déu i l'amor, de manera que s'hauria de considerar aquest com una de les manifestacions de la divinitat.

En el segon nucli temàtic, als versos 7-8, es segueixen els tòpics anteriors, però amb una diferència: aquí se'ns mostra una superioritat de l'amor. Fins ara havíem vist comparacions d'igualtat i atributs, ara, una comparació de superioritat. La decisió de l'autor de comparar-lo amb l'oceà no es fortuïta, sinó que respon a criteris simbòlics ja que al mar se'l considera la matèria prima universal⁵.

⁴ És per aquesta raó que els traductors han decidit traduir aquest passatge com a "*flama divina*". "*Flama de Déu*" i "*flama celestial*" també es consideren traduccions correctes.

⁵ Veiem això en el llibre del Gènesi, quan Déu forma el cosmos i separa les aigües, les quals són el primer element de la creació, sense tenir en compte la llum i les tenebres.

D'acord amb aquestes paraules l'amor és més fort que la matèria original i pot resistir totes les amenaces de caire material.

Finalment als dos últims versos apareix una oració que expressa una idea molt impactant: l'amor no pot ser comprat. No sembla incorrecte dir que, en aquella època i sota el comandament patriarcal, era molt comú l'emparellament per fins econòmics. Aquí, l'autor, a través de les paraules de l'estimada, voldria criticar tot això. *"I si algú ofería tots els béns de casa seva..."*, això no ens vol mostrar una quantitat de diners determinada, sinó senyalar aquest valor més enllà de l'àmbit material que té l'amor: encara que es doni tot el que es té econòmicament, l'amor no es pot comprar, no és cap divisa de canvi". A més, aquesta declaració ve reforçada amb moltes antítesis: *oferia-obtindria, tots-només, amor-menyspreu*.

En conclusió, aquest fragment, un dels més apassionats de tot el Càntic, ens mostra i ens sintetitza íntegrament el colpidor significat de l'amor que s'expressa al llarg del llibre a través de la protagonista, la noia. No queda clar fins a quin punt l'autor volia ser crític, encara que sí que cal assenyalar certa voluntat de ser-ho.

2 - Introducció teòrica

Què és la Bíblia?

La Bíblia és un conjunt de textos religiosos compartits per diverses cultures i religions. El seu nom prové del mot grec βιβλίον (*biblíon*) que significa llibre, el plural del qual és βιβλία (*biblíia*).

Per tant, primer de tot, cal entendre la Bíblia com una col·lecció de llibres amb més o menys relació, escrits per diversos autors al llarg de 1600 anys, que parlen sobre la relació de Déu amb la humanitat i que es consideren inspirats per Déu mateix.

Aquests llibres van ser elaborat en tres continents (Europa, Àsia i Àfrica) i en tres llengües diferents: hebreu, grec i arameu (aquesta última llengua només en alguns fragments).

Un cop buscada aquesta breu definició, passem a analitzar breument les dues parts en què es divideix la Bíblia: l'Antic Testament i el Nou Testament.

- L'Antic Testament està format pel *Tanaj* (llibres religiosos del judaisme) i per altres textos, anomenats Deuterocanònics, que van ser afegits al cànon bíblic pels catòlics i el ortodoxos al segle XVI.

L'Antic Testament ens parla de la creació del món, la formació de l'home i la història del poble d'Israel i la seva relació amb Déu.

- El Nou Testament està format per un recull de llibres escrits després de la vida de Jesucrist, al qual se'l considera el Messies anunciat per l'Antic Testament, aquell qui portarà la pau al món i alliberarà el poble d'Israel.

Tots els textos del Nou Testament es centren en aquesta idea; els Evangelis expliquen els esdeveniments ocorreguts durant la vida de Jesús, el seu missatge, la seva mort i la seva resurrecció.

Les cartes de l'apòstol Pau, entre altres textos, presenten la història de les primeres comunitats cristianes.

Tot això en porta fins l'últim llibre de la Bíblia, l'Apocalipsi, que explica la fi del món i la vinguda final de Jesús per a restaurar la humanitat.

Què és el Càntic dels Càntics?

El títol Càntic dels Càntics (en l'original, **שיר השירים**, *Shir Hashirim*) expressa un valor superlatiu, per tant s'hauria d'entendre com a: “*El millor Càntic*” o “*El més bell dels Càntics*”; element que denota el gran respecte que, al llarg dels anys, s'ha donat a aquest text.

Aquest breu llibre, que en la seva versió original en hebreu només conté 1250 paraules, és generalment atribuït al rei Salomó, que va ser rei del regne d'Israel entre els anys 965 i 928 abans de Crist. Tanmateix, la redacció dels textos del Càntic és polèmica i no permet establir un autor de manera unànime⁶.

El tema principal és l'amor entre un jove⁷ i una noia, anomenada Sulamita⁸. Aquests dos amants es veuen obligats a separar-se per raons desconegudes i, per tant, es busquen amb desesperació de manera amagada, sempre amb la profunda esperança de que es tornaran a veure i el seu amor triomfarà.

El text es desenvolupa en forma de diàlegs entre el noi i la noia; ells es busquen, es desitgen i es declaren el seu amor de manera descriptiva, sense ocultar els elements sensuals. Pràcticament, totes les declaracions d'amor estan “dissimulades” en metàfores clares i al·lusives relacionades amb la naturalesa, els fruits, les flors, la mel i altres elements de fertilitat.

Degut a que en l'original hebreu els diàlegs entre el noi i la noia no estaven marcats, aquests presenten cert dubte i poden variar d'un autor a una altre, però els principals

⁶ L'autoria serà tractada més profundament en l'apartat **2.1**

⁷ Els estudiosos semblen no posar-se d'acord respecte la figura del jove: alguns consideren que es tracta de Salomó, altres creuen que es tracta d'un pastor. N'hi ha que veuen en la història del Càntic una espècie de triangle amorós... Sigui com sigui, sembla correcte no especificar la identitat del jove perquè les explicacions del text no permeten ni pretenen donar-lo a conèixer i la seva identitat és innecessària en la interpretació de l'obra.

⁸ Aquest nom prové de l'hebreu שולמית (Shulammit) que, alhora, prové d'una arrel hebrea que significa pau שלום (Shalom). El nom significa “la mansa” o “la pacífica”. Només es nombra una vegada al Càntic (capítol 7, versicle 1)

moviments del text semblen bastant clars. A més, es considera que entre el diàleg dels enamorats hi ha un Cor, que es limita a oferir pinzellades sobre l'acció dramàtica i d'importància secundària.

El Càntic és considerat per alguns autors com una obra dramàtico-lírica, però les circumstàncies de la seva escriptura i els antecedents històrics fan pràcticament impossible situar el Càntic en un gènere clar, com passa amb moltes obres de l'antiguitat.

Pel que fa a l'estructura, en no seguir cap ordre preestablert, la divisió del Càntic sempre ha presentat dificultats, però la divisió més acceptada i de caire més modern és aquesta:

- **Pròleg** (1,2-4)

- **Primer cant** (1,5 - 2,7)

- **Segon cant** (2,8 - 3,5)

- **Tercer cant** (3,6 - 5,1)

- **Quart cant** (5,2 - 6,3)

- **Cinquè cant** (6,4 - 8,4)

- **Sisè cant** (8,5 - 8,14)

Finalment i com a curiositat, cal esmentar que Déu no intervé en el Càntic i no només això, sinó que la paraula "Déu" només s'esmenta una sola vegada.

Entrada del Càntic al cànon bíblic

El Cristianisme va incorporar a la seva tradició tots els llibres del Judaisme sense qüestionar-los, de manera que la presència del Càntic no va ser posada en dubte en cap moment. No obstant això, la relació d'aquest text amb el judaisme és diferent.

Sembla ser que el Càntic ja formava part de la vida religiosa de les comunitats jueves pels volts de l'any 175 aC, encara que podria haver començat a ser utilitzat litúrgicament algun temps abans (200 aC).

Encara que la seva canonicitat no estava acceptada de manera unànime, el Càntic ja havia demostrat ser un text que anava més enllà de l'amor profà i ben aviat se li van atribuir interpretacions al·legòriques, les quals potser van fer veure el Càntic des d'una altra perspectiva, afavorint així la seva posterior addicció al cànon.

La diversitat d'opinions respecte el Càntic tenia el seu origen en els diferents tipus d'assemblees jueves i grups rabínics, ja que potser es donava el cas que uns acceptaven el text i altres no. Per motius com aquest, es creu que l'any 1 dC es va celebrar l'anomenat Concili de Jamnia (o *Yabneh*) on el cànon de la Bíblia hebrea va ser finalitzat. A més, d'ençà i fins l'actualitat, el Càntic forma part dels llibres anomenats Meguilot⁹, i es llegeix cada any per motiu de la festa de *Pesaj*, la pasqua jueva.

Al llarg dels anys, molt autors han vist i interpretat a la seva manera l'entrada del Càntic al cànon i la seva legitimació, aquí en veiem dos exemples contemporanis:

L'escriptor Joseph Ernest Renan (1823 - 1892) va defensar que la canonicitat d'aquest text es devia a un moment de distracció en què les autoritats del judaisme es van

⁹ Els llibres anomenats Meguilot (מגילות), són 5 textos amb els quals s'associen les 5 grans festes religioses del Judaisme. A cada festivitat se'n llegeix un:

- a Pesaj (Pasqua), el Càntic dels Càntics;
- a Shavuot (Pentecosta), Rut;
- a Tisha b'Av (dia de dejuni en què es recorda, entre altres coses, la destrucció del Temple d'Israel), Lamentacions;
- a Iom Kippur (Dia de l'Expiació), Jonàs

meravellar per les interpretacions al·legòriques i no van analitzar adequadament el text original.

Un altre autor molt conegut, Voltaire (1694 - 1778), que no creia en el valor religiós del Càntic, va afirmar: *“El Càntic dels Càntics és una rapsòdia inepta i de poc valor, però conté molta voluptuositat”*.

Tanmateix, aquesta divergència de visions és un dels elements que més han afavorit la popularitat del Càntic i que, en cap cas, li treuen importància.

El Càntic i la resta de la Bíblia

La Bíblia no és precisament un conjunt de textos hegemònic però tots els llibres comparteixen alguns trets comuns: donar a conèixer les obres de Déu, explicar la seva relació amb els homes...

Tanmateix, sembla molt difícil emmarcar el Càntic dels Càntics dins d'un esquema similar. Per això, ara passarem a descriure altres elements característics i singulars que presenta el Càntic, tant pel que fa dins de la Bíblia com pel context de l'època en què va ser escrit i que el converteixen en un text inimitable.

En efecte, el Càntic no explica res que aparentment tingui connexió amb la divinitat, només es limita a narrar la història d'amor d'un home i una dona, que s'expressen el seu mutu amor d'una manera descoberta i sense dissimulacions. És justament la senzillesa d'aquest amor el pilar central de la importància del Càntic ja que, mentre altres textos bíblics es centren en assolir coneixements i experiències *“sobrenaturals”*, aquí es presenta un tema que és més proper a la població: l'amor com a experiència humana i personal. I ho fa a partir de desvetllar el llenguatge particular del cos i de la intimitat, d'una manera delicada, sense misticismes.

Joan Pau II, en una catequesis sobre el Càntic (23 de maig de 1984) va afirmar: *“tant el punt de partida com el punt d'arribada de la fascinació –estupor i recíproca admiració [dels dos amants]- són la feminitat de l'esposa i la masculinitat de l'espòs en la experiència directa de la seva visibilitat”*.

Per tant aquest amor expressat pel Càntic s'allunyaria de llibertinatge, la submissió i la violència i conduiria a un amor pur, destinat al plaer total dels amants més enllà d'un punt de vista només fisiològic. Perquè aquest és un dels elements que es considera més distintiu del Càntic: si bé només parla de l'amor des d'un punt de vista carnal, no cau en cap vulgaritat que afecti l'expressió més pura d'aquest amor.

Una visió de l'amor total que, indirectament ens remetria a un dels primers capítols de la Bíblia (Gènesi 2,23 -24) on, cito textualment:

- *Aquesta sí que és os dels meus ossos i carn de la meva carn! El seu nom serà "dona" perquè ha estat presa de l'home. Per això l'home deixa al pare i a la mare per unir-se a la seva dona, i des d'aquest moment formen una sola carn.*

Per tant, el Càntic ens parlaria d'aquest amor primigeni que ja es va començar a manifestar en els primers moments de la creació de la humanitat, un amor que es manté immutable al llarg dels segles, entès com a un reflex de l'estimació de Déu; ja que, de fet, els poetes religiosos han utilitzat l'amor humà per explicar les relacions amb Déu des dels inicis.

Parlant ara de l'estructura formal del text, encara que en la Bíblia veiem altres textos en forma de diàleg, tant per l'estil com per la duració de l'obra (recordem, només 1250 paraules en l'original hebreu) el situen en una posició molt singular; el tema, sense cap connexió aparent amb Déu, també es únic en tota la Bíblia i l'únic llibre d'aquesta destinat a parlar només i únicament d'aquest amor de manera monotemàtica.

Però no tot s'acaba aquí, encara hi ha moltes altres característiques úniques:

D'acord amb l'estructura dialogada del text, el Càntic està format per la conversa entre un noi i una noia, però cal destacar que en tot el llibre la noia té més entrades de diàleg i adquireix un paper proactiu: ella busca el seu estimat, el cerca. Tota la història és viscuda i recitada per ella, l'autèntica protagonista.

En el text també es veuen reflectides moltes característiques de la societat de l'època on es mostra clarament l'opressió de la dona: el menyspreu dels germans de la noia (1,6); la violència dels guàrdies que l'apallissen sense motiu aparent (5,7)... Tanmateix,

fins i tot davant d'aquest ambient opressiu ella no es para i busca el seu estimat sense rendir-se amb qui manté una relació d'igualtat. No només es defensa la feminitat, sinó que es posa al mateix nivell que la masculinitat: l'home i la dona són iguals dins d'una relació. I aquí apareix la frase insígnia del Càntic (2,16): "El meu estimat és tot meu i jo sóc tota seva". Mostrant així la pertinença mútua dels estimats.

També sembla innovador el concepte d'amor de la tornada que es repeteix de manera gairebé idèntica en varies parts del text. Aquí, el fragment del capítol 3,5:

- *Filles de Jerusalem, us conjuro
per les gaseles i les cérvoles del camp:
no desvetlleu l'amor, no el desperteu
fins que ell mateix ho vulgui.*

És a dir, l'amor no és una cosa que s'hagi de buscar o cercar, és un sentiment, una entitat, que es manifesta independentment i en el moment adequat.

També hi ha un enunciat molt significatiu i, com hem dit en el tercer comentari, xoca realment amb la societat d'aquella època. Aquest fragment el trobem al capítol 8,7:

- *Els mars profunds no podran apagar l'amor,
ni ofegar-lo les fonts dels oceans.
I si algú oferís tots els béns de casa seva a canvi de l'amor,
només obtindria menyspreu.*

En una societat on la pràctica dels matrimonis concertats estava molt estesa, una veu, posada en boca d'una dona, afirma que l'amor no es pot aconseguir a través dels diners.

Amb totes aquestes coses veiem com el Càntic conforma una autèntica perla dins de la realitat de la Bíblia, un text que no dubta en parlar a favor de la dona, l'amor i la senzillesa de la vida. Elements que, potser, no s'han considerat tant degut a les interpretacions al·legòriques que se li ha donat, però que no afecten la riquesa del text original.

3 - Composició

Autoria del Càntic

De manera històrica, l'autoria del Càntic ha estat atribuïda a Salomó al llarg dels segles. Aquesta suposada autoria prové del primer versicle del Càntic (1,1) que diu: "Càntic dels Càntics. De Salomó".

Però cal tenir en compte que l'original hebreu és inexacte i tant podria significar "de Salomó" com "per a Salomó" o fins i tot "a la manera de Salomó". Això passa perquè en l'original hebreu s'usa una preposició inexacta que té molts matisos de significat.

Així, en el passat, quan era indeterminable la datació de l'obra, la tradició va donar-li fermament l'autoria al monarca, principalment, a causa del primer versicle del Càntic. També recolzats per la creença popular que afirma que la producció literària de Salomó va ser molt extensa; de fet, és considerat el rei savi per excel·lència.

A més se li atribueixen altres llibres bíblics com *Proverbis*, *Eclesiastès* i *Saviesa*; encara que aquest últim sigui de l'Època Hel·lenística (323 - 30 aC) i Salomó va viure al segle X aC. Per tant, veiem que l'autoria atribuïda a Salomó, més que representar la intervenció real del monarca en l'elaboració de l'obra, podria ser considerada com a element simbòlic i d'autoritat.

L'estil literari utilitzat en el Càntic és massa fluït per pertànyer al període de Salomó. I encara que hi ha certs arcaïsmes que sí poden remetre als segles X-VI aC, també s'hi troben termes perses i formes en arameu post-exíliques¹⁰ que, forçosament, han de ser del segle V aC cap endavant.

Això ha donat pas a dues hipòtesis sobre l'elaboració del llibre:

- *La primera considera que el Càntic és una obra arcaica que va ser modificada en una data post-exílica.*

¹⁰ L'Exili de Babilònia és un període comprés entre els anys 586 i 537 aC en què una part considerable dels jueus que habitaven al regne de Judà van ser exiliats a la capital dels Caldeus després que el rei Nabucodonosor II conquerís la ciutat de Jerusalem i en destruís el temple. El terme post-exílic fa referència, doncs, al període posterior a aquest fet històric

- *La segona, que és una obra que es va escriure totalment sencera en època post-exílica però a partir de fonts i documents antics.*

La majoria d'experts descarten que el Càntic fos una obra completament original del post-exili, com ja s'ha dit, pels elements arcaics que no s'haurien donat si l'obra fos completament original i posterior, així que la segona hipòtesi és la que es considera més vàlida.

Un exemple d'aquesta possible redacció la troben en el Talmud¹¹, un dels textos clau del Judaisme. En l'apartat *Baba Bathra 15*, s'explica que un rabí anomenat Gedequies i els seus homes van escriure el Càntic dels Càntics; però en aquest context escriure es refereix a compilar i/o editar el text, no a elaborar-lo. Si bé és difícil marcar el període exacte en què es va escriure el Talmud, ja que, de fet, és un recull de textos, sí que la seva elaboració és considerablement posterior al segle V aC motiu pel qual la segona hipòtesi guanya força.

Però donar una autoria definitiva al Càntic és gairebé impossible i només podríem considerar dos detalls com a probables: que el text va ser modificat en una etapa posterior a la que va ser escrit i que més d'un autor hi va treballar.

Influències en la seva redacció

No és possible entendre el Càntic en la seva plenitud sense abans analitzar els elements històrics i ideològics de l'època que ens permeten traçar un millor pla i entendre de forma més clara aquest text. Ja que el Càntic es torna més comprensible i suggestiu si tenim en compte el transfons poètic de l'antic Orient. Però aquestes influències que exposarem no s'han d'entendre com a influències directes sinó com a elements que, en major o menor mesura, podem haver influenciat el Càntic en la tria de símbols, paraules o imatges. Encara que sigui només de forma al·lusiva, es podria

¹¹ El Talmud és una obra que recull discussions rabíniques sobre lleis del judaisme, costums, tradicions, històries i llegendes.

dir que en aquest text convergeixen molts dels elements propis de la poesia amorosa del *Creixent Fèrtil*¹².

Primerament, cal destacar l'estructura del Càntic que segueix l'esquema de l'antiga poesia oriental caracteritzada per un desenvolupament "*en espiral*". És a dir, la història es va desenvolupant recuperant elements inicials que són repetits i revaloritzats al llarg de l'obra per donar-los major èmfasi i sonoritat. Per això abunden de gran manera repeticions i paral·lels al llarg del Càntic. No es tracta de repeticions com a tal, sinó, més ben dit, d'amplificacions que presenten un afegit respecte a la seva primera menció.

Podem trobar també certs elements de la societat de l'època. N'és exemple el tracte de la dona que, com ja hem parlat, es trobava en un estat molt limitat ja que sempre depenia del domini d'un home, fos el pare, el marit o el germà. Ara, veiem un text egipci anomenat "*El començament dels cants de la gran alegria del cor*" i a la dreta el compararem amb un fragment del Càntic:

"Quan vaig passar, ell va fixar en mi els seus ulls...

Ah, si la teva mare conegués el meu cor!

Llavors podria córrer envers el meu estimat

podria abraçar-lo davant els seus

i no m'avergonyiria davant l'altra gent."

Fragment de "*El començament dels cants...*"

"Tant de bo fossis germà meu,

alletat als pits de la mare!

Si et trobava pel carrer, et besaria,

i ningú m'ho podria retreure.

Et portaria i et faria entrar

a casa de la meva mare."

Ct 8,1-2

¹² El Creixent Fèrtil és una regió històrica del Pròxim Orient que abastava part dels territoris de l'actual Egipte, Síria, Jordània, Israel, el Líban, Palestina i Mesopotàmia.

Aquests dos textos reflecteixen la realitat de l'època en què la dona posseïa una llibertat molt restringida i no podia manifestar-se públicament, ni prendre part en les discussions i molt menys expressar senyals d'amor a homes que no fossin familiars pròxims. Per això les dues protagonistes desitgen que els seus estimats fossin germans seus, perquè així els podríem besar públicament sense cap tipus de menyspreu.

Dins de la literatura de l'època veiem també una gran consonància entre el Càntic i un gènere poètic que després triomfarà en la poesia eròtica àrab, el *wasf*, terme que es traduiria com "descripció" o "atribut". Els *wasfs* són poemes d'amor centrats principalment en la descripció de la bellesa femenina.

Com podem veure a continuació amb una comparació entre el Càntic i un *wasf*, s'utilitzen molts esquemes similars: per exemple, en les comparacions, s'usen elements naturals per descriure les propietats de l'estimada i, amb més poca freqüència, elements bèl·lics (espasa índia) o arquitectònics (la torre de David).

*"Les celles de la meva estimada són
com una línia estilosa traçada a la tinta;
els cabells del seu front
són com les plomes de les aus
tenyides amb tints;
el seu nas, com l'empunyadura
d'una espasa índia;
les seves dents com gotes de rosada
i encara més belles,
les seves galtes com pomes de Damasc,
els seus pits com magranes meravelloses,
el seu coll es semblant al de l'antílop."*

Wasf

*"La teva cabellera és com un ramat de cabres
que baixen de les muntanyes de Galaad.
Les teves dents són un ramat d'ovelles toses
que pugen a banyar-se.
Totes van aparellades,
no n'hi ha cap sense companya.
com un fil escarlata són els teus llavis,
la teva boca és un encís,
dues meitats de magrana són les teves galtes
darrere el teu vel.
El teu coll és com la torre de David,
que s'alça sobre els cims [...];
els teus pits són com dos cervatells,
com dos bessons de gasela,
que pasturen entre els lliris."*

Càntic 4, 1-5

També veiem semblances i similituds amb altres textos antics i independents. Aquest és el cas d'un paper egipci anomenat "*de Turín I*" que recull les restes d'un antic text titulat com a "*Els cants del bosquet*":

*"La germana [l'estimada] i el germà [l'estimat]
passegen sota les meves rames,
embriagats de vi, ruixats de bàlsam."*

Fragment de "Els cants del bosquet"

*"He entrat al meu jardí, germana meva, esposa,
a collir la meva mirra i el meu bàlsam,
a menjar la meva bresca i la meva mel,
a beure el meu vi i la meva llet."*

Càntic 5,1

Hi ha elements comuns: tots dos es situen en un jardí i apareixen elements aromàtics populars de la poesia oriental com són el vi, el bàlsam i la mirra. A més es consideren els amants com a *germans*, una característica senyalada de la literatura de l'època. Aquest tracte no és casual, doncs aquest símbol era utilitzat per a explicar la relació estreta entre els dos amants: se'ls veia com a germans perquè era com si, metafòricament, sempre haguessin estat junts i pertanyessin a una mateixa família, com si sempre haguessin format part l'un de l'altre. Mostrant així un lligam que va més enllà de l'enamorament i fins i tot és quelcom espiritual.

I ara, seguim comparant i analitzant el Càntic des d'un punt de vista més religiós, i parem atenció als cultes de l'època.

En el capítol 1,8 es compara l'estimada amb una euga, element que avui en dia ens podria semblar estrany o carent de sentit. Tanmateix, no s'ha d'entendre això negativament, el cert és que amb la comparació de l'euga l'autor vol ressaltar la figura estilosa i elegant de la seva estimada.

Podem veure d'exemple una comparació similar un mica llunyana però interessant. Aquesta és de Teòcrit, un conegut poeta grec dels segle III aC que en els seus *Idil·lis* (concretament, a l'idil·li XVIII) compara la famosa Helena de Troia amb una euga amb la mateixa intenció: ressaltar la seva bellesa. I és que ja en aquella època era bastant popular en els cultes cananeus representar les deesses amb cap equins. I encara veiem

altres passatges similars entre el Càntic i les poesies de Teòcrit: la referència a un llit d'herba fresca (Ct 1,19; Idil·lis 7,133-136); “els xacals que destrossen les vinyes” (Ct 2,15; Idil·lis 1,46-47); “la ovella (o cabra) que és mare de dos cries” (Ct 4,2; Idil·lis 1,25); el color fosc de la pell de la dona (Ct 1,6; Idil·lis 10,26).

Tornant al Càntic, en el capítol 3,7 se'ns descriu la “llitera de Salomó”, una espècie de carrossa nupcial escortada per 60 soldats. Això podria remetre a la pràctica nupcial síria i transjordànica de considerar els esposos com a reis pels quals es construeix una espècie de tron o tenda nupcial on passen els dies de celebració de la boda.

En una altra part (al capítol 2,5) la noia demana panses per a no defallir d'amor, aliment que era considerat pels orientals com a afrodisíac i reconstituent vitamínic. Aquesta qualitat de les panses també apareix a la Bíblia relacionada amb els cultes idolàtrics, doncs els pastissos de panses eren utilitzats com a ofrenes per a la fecunditat. Veiem un exemple en Osees 3,1:

- *El Senyor em va dir:
Vés encara, i estima una dona estimada pel seu marit i adúltera. Estima-la com el Senyor estima la gent d'Israel, tot i que ells van amb altres déus i es deixen per pastissos de panses.*

Justament, en una excavació arqueològica a Mesopotàmia, es van trobar uns motlles metàl·lics antics amb forma de deessa despallada que bé podrien haver estat utilitzats per a elaborar aquestes ofrenes.

També hi ha un detall molt curiós estès arreu de l'obra: sovint es representa a l'estimada amb atributs exagerats (per exemple, la part del Càntic 4,1-5 que hem vist més amunt). Podria ser que aquest seguit d'exageracions perseguissin l'objectiu de representar la fertilitat o, si més no, l'honor i grandesa dels estimats. Sembla curiós l'ús d'aquest recurs d'exaltació que ens podria fer pensar en les exageracions fisiològiques dels ídols de la fertilitat que han existit des de l'antiguitat i eren molt presents en aquella època.

Però hi ha un element que mereix especial atenció; un seguit de possibles influències molt curioses entre la figura de l'estimada i la deessa babilònica de l'amor, anomenada *Ixtar*.

En la literatura oriental sempre s'ha connectat metafòricament la sexualitat femenina amb la vinya, aquest és el cas de la deessa Ixtar abans esmentada, que era coneguda amb el sobrenom de *"la que guarda la vinya"*. És curiós veure en el primer capítol del Càntic (1,6) com la protagonista explica que era *"guardiana de les vinyes"*:

- *No us fixeu en la meva morenor;
és que el sol m'ha embrunit.
Airats contra mi, els fills de la meva mare
em feren guardiana de les vinyes,
però ni la meva vinya no he pogut guardar.*

Les similituds tampoc s'acaben aquí; arreu del Càntic veiem la presència de certs animals, com la gasela o les cérvoles, que representen la jovialitat i frescor de l'amor. En veiem un exemple al capítol 2,5, encara que tota l'obra n'està plena, d'aquestes referències. Per tant, sembla curiós saber que aquests animals, així com alguns altres, estaven especialment consagrats a la deessa Ixtar.

Per acabar aquestes comparacions, exposem una part d'un antic himne mesopotàmic que descriu aquesta deessa i, al costat, alguns fragments del Càntic:

*"Ella va revestida de plaer i d'amor,
i està plena de vitalitat,
d'encant, de voluptuositat.
Hi ha dolçor en els seus llavis,
la vida està a la seva boca.
Quan apareix, l'alegria es fa plena.
És gloriosa; porta vels al seu cap;
la seva figura és formosa,
i brillants els seus ulls."*

*"Ets tota bella, amiga meva,
no tens cap defecte."*

Càntic 4,7

*"Els teus llavis, esposa, destil·len nèctar,
tens mel i llet sota la llengua [...]."*

Càntic 4,11

*"Els teus ulls són coloms
darrere el teu vel."*

Càntic 4,1

Segurament a la noia descrita en el càntic se li atribuïssin aquests elements descriptius similars als de la deessa Ixtar perquè, en aquella època, representaven els ideals de bellesa femenina.

4 – Interpretacions i visions

Visió Humanista

El Càntic s'ha interpretat de maneres molt diverses, però no té sentit que parlem de tants tipus de visions i maneres de conèixer el Càntic sense parlar abans dels significats que podríem considerar el més importants: l'aparent. Forma d'interpretació primera i, per alguns, única del Càntic: poema amatori sense connexió necessària amb la religió.

Com bé va dir el sacerdot francès Jaques Winandy (1907 - 2002):

- *"El Càntic és un cant d'amor humà, o, més ben dit, un poema líric en molts càntics. Però aquest poema no té res de sensual en el sentit negatiu del terme; no canta una unió culpable, sinó un amor i una admiració recíproca, dels quals res permet creure que no siguin legítims..."*

Segons aquesta visió, la trama del Càntic només explica la relació entre dos persones, un noi i una noia des d'un punt de vista sensual i sexual. No per aquest motiu és un amor menys digne, negatiu o "impur", simplement es tracta d'una relació humana en tota la senzillesa i profunditat del terme.

Aquesta forma d'entendre el Càntic ja va ser proposada pel cristià Teodor de Mopsuèstia (s.IV dC) i recolzada pels autors racionalistes.

Altres autors catòlics, seguint la línia del que hem dit, consideren que el text parla de l'amor conjugal, però degut a que no es deixa clar en l'obra si la parella de què parla el Càntic és un matrimoni o no, seria més correcte i precís dir que el Càntic narra les bondats de l'amor monògam. Com podem apreciar en les següents cites:

"Com un lliri entre cards és la meva estimada entre les donzelles."

Càntic 2,2

*“Seixanta són les reines,
vuitanta les concubines,
innombrables les donzelles,
però és única la meva coloma [l’estimada],
el meu tot.”*

Càntic 6, 8-9

Per tant, el Càntic és, per sobre de tot, un cant d’amor. Molts han defensat que la manera d’explicar l’amor humà en el Càntic serveixi com a símil per intentar descriure l’amor diví, del qual l’humà només en seria un reflex; però tots aquestes maneres de veure el text, més teològiques o no, es deuen a l’associació de conceptes, no ha una intenció real de l’autor. Com afirmava l’acadèmic Jean-Paul Audet (1918 - 1988) qualsevol d’aquestes interpretacions sobrepassaria la intenció del autor original de l’obra, el qual només pretenia narrar una història d’amor.

Interpretació en el judaisme i cristianisme

El Càntic dels Càntics és un llibre que parla de l’amor en un to sensual, una manera d’explicar aquest sentiment única dins de Bíblia i, com s’ha vist, que va crear certa polèmica en els seus inicis. Aquestes divergències d’opinió es van acabar, entre altres motius, gràcies a les interpretacions al·legòriques que van començar a sorgir que plantejaven el text des d’un altre punt de vista.

Tot això arriba fins els nostres dies en què la interpretació oficial d’aquest text és l’al·legòrica, si bé no es descompta el valor literal del text. Un es pot preguntar per què van tenir tant d’èxit aquestes interpretacions i això es deu a dues raons importants que van més enllà de la tradició i la decisió de l’Església. Podríem dir que l’origen d’aquestes interpretacions prové del mateix text.

El Càntic té una estructura molt singular i, si es vol interpretar el text des d’un punt de vista amorós, ràpidament apareixen certes incoherències i repeticions que fan difícil interpretar-lo el en clau amorosa i clara com si fos només una història d’amor. Ja hem dit que el Càntic presenta una estructura “en espiral”, comuna en molts altres textos

orientals, però a part d'això, els autors antics hi van trobar alguns problemes d'interpretació. Llavors, els autors de l'antiguitat van recórrer a la paràbola i les al·legories per unir satisfactòriament tots aquestes elements dispersos i donar un text complet.

S'ha d'entendre també que no podien entendre que un text anomenat "Càntic dels Càntics" atribuït a Salomó, fos un text dispers i només enfocat en l'aspecte sensual. Per tant, creien que a través de la al·legoria es donava l'honor que aquest llibre mereixia, honor que de cap altra manera difícilment podia tenir.

A aquest punt se'n suma un altre de més clar i probable: la simbologia nupcial. Ja en l'Antic Testament, com veiem en els llibres profètic d'Osees, Ezequiel o Isaïes era popular descriure la relació del poble d'Israel amb Déu des del punt de vista de l'amor matrimonial. Aquí, per exemple, un fragment d'Ezequiel, posat en boca de Déu (2,21):

- *Et prendré com a esposa per sempre, et prendré com a esposa i pagaré per tu bondat i justícia, amor i misericòrdia.*

També el famós rabí Aqiba, exponent del Judaisme utilitzava una seqüència de passos extrets del Càntic per celebrar l'amor entre Déu i Israel.

Però aquests tipus d'exposicions no són solament pròpies de l'Antic Testament, sinó també del Nou Testament, com veiem en la Carta als Efesis (5,25), escrita per l'apòstol Pau:

- *Marits, estimeu les vostres mullers, tal com el Crist ha estimat l'Església i s'ha entregat per ella.*

Sobretot aquest simbolisme va ser molt usat en els primers anys de l'Església cristiana de manera que una interpretació del Càntic des d'aquest punt de vista no es veia forçat ni semblava, en cap moment, artificial.

Un cop entrats a la interpretació al·legòrica del cant, no hi ha pràcticament diferència si la núvia es considerada com a símbol de la Sinagoga, el poble d'Israel o l'Església, perquè totes aquestes interpretacions tenen una estructura similar: l'esposa del Càntic s'hauria d'entendre com la naturalesa humana que ha estat triada per Déu. Naturalesa

que és encarnada metafòricament en un grup de persones concret que Déu pren per a si mateix, com un nuvi dona tots els honors a la seva estimada i la fa corona de la creació. No es castiga l'esposa pels seus pecats, sinó que se'n lloa la bellesa i les bones qualitats; la comunitat escollida per Déu apareix en la seva forma plena.

Per això, tant si es considera que el text parla de Déu i el poble d'Israel o el Crist i l'Església tot condueix a una mateixa conclusió: la comunitat triada per Déu és elevada a una relació d'igualtat i afecte complet mostrant així la infinita misericòrdia i amor de Déu.

Veiem autors importants que van defensar aquestes interpretacions com per exemple rabí Aqiba o Aben Ezra, per la banda del judaisme; i Orígenes, Gregori de Nissa, Sant Agustí i Sant Jeroni, per part del cristianisme.

A partir d'aquí trobem altres elements que aprofundeixen en aquestes interpretacions, i veiem com en cada una de les religions es donen altres matisos de significat.

Per exemple, en el judaisme:

- També es pot veure el Càntic com una col·lecció de cants que expliquen les relacions històriques d'Israel amb Déu on hi trobaríem els fets de la seva història més significatius: l'èxode, la vida al desert, el temple, l'exili babilònic... Segons aquesta visió, el Càntic es conforma com una espècie d'història al·legoritzada.

I en el cristianisme:

- La figura de la núvia també pot ser interpretada com la Mare de Déu; com va comentar Sant Ambrosi en el seu llibre "*De virginibus*".
- Es desplaça el significat amorós i s'entén el Càntic com una paràbola que explica la història de Crist i l'Església: la mort de crist, els fets dels primers cristians... d'una manera similar a la interpretació històrica que també es dona en el judaisme.

Cal destacar, però, que aquestes interpretacions de caire històric tenen poc fonament ja que les concrecions geogràfiques i descriptives que apareixen en el llibre són poques i dubtoses. Sembla que, més que un significat real, són interpretacions basades en dobles sentits i al·lusions poc precisos. El Càntic, a més, també ha mostrat ser una rica font per a la teologia mística i l'ascetisme.

Aquestes són les principals maneres en què el Càntic s'interpreta. No s'han d'excloure tampoc altres interpretacions possibles i que també han tingut importància al llarg dels anys encara que aquí només s'han citat les més importants. Precisament, la varietat d'interpretacions que es donen al Càntic ajuden a reflectir la seva gran riquesa de significats i, sobretot, l'atenció que se li ha dedicat.

5 – Itinerari del Càntic

Influència en les diferents etapes de la història

La Bíblia ha estat un dels llibres més influents en la cultura occidental, i el Càntic dels Càntics també hi ha jugat un paper important. Encara que podria semblar que aquest text no tingui massa connexió amb escriptors o artistes posteriors, la veritat és que té un seguit de curioses i importants influències en diverses disciplines.

Degut a que repassar totes les influències que el Càntic ha pogut tenir al llarg dels resultaria colossal, ens limitarem a donar un tast de les influències més directes i que podries ser considerades més importants, fixant-nos concretament en l'àmbit literari i musical.

1- Àmbit literari

Els primers textos relacionats amb el Càntic són d'origen hebreu, però les primeres manifestacions més clares les trobem en autors posteriors, com per exemple els cristians Hipòlit de Roma (170-236), Tertulià (160-220) i Orígenes (185-254), que van viure als segles II i III dC. Aquests, com molts altres autors de l'època, no escrivien obres independents amb influència del Càntic, sinó comentaris del text, explicacions... de caire teològic. De fet, durant tots els segles sempre hi ha hagut exegesis i comentaris de la Bíblia i, per tant, del Càntic dels Càntics.

També, entre els segles IV i V dC es va elaborar el Talmud de Jerusalem i el de Babilònia, cossos literaris d'importància cabdal per al judaisme que contenen passatges dedicats a comentar qüestions referents al Càntic.

Les primeres influències més clares que podem apreciar en obres independents les trobem en autors de l'edat mitjana, quasi sempre vinculats al món religiós. En són exemple les composicions del poeta medieval Moisès Ibn Ezra (1055-1138) i Yehudà ha-Leví (1075-1141), tots dos jueus hispànics; i un conegut comentador de la Bíblia, Rashí (1040-1105).

Veiem també una clara influència religiosa en una de les obres més famoses de tots els temps, la *“Divina Comèdia”* de Dante (1265-1321), on podem trobar una cita directa del Càntic; concretament la part *Purgatori* (XXX,11) que cita el versicle 4,8 del Càntic, que diu:

- *Vine amb mi del Líban, esposa [...]*.

Es difícil especificar fins a quin punt el Càntic dels Càntics ha tingut paper en la *“Divina Comèdia”*, però sabem que aquest fragment, com la resta de la Bíblia, va servir de base per a aquesta coneguda obra.

A Provença i Catalunya es comença a desenvolupar la càbala, la tradició mística del judaisme, a través de comunitats jueves de la zona vinculades estretament amb el Pròxim Orient, entre els segles XII i XIII també. En molts textos cabalístics es parla sobre el Càntic; com ara el *“Zohar”*, llibre clau de la càbala escrit per Moisès de Lleó i basat en antics manuscrits del rabí Shimon Bar Yojai que va viure entre el segle I i II de l'era cristiana.

Al segle XVI podem destacar molts altres autors de la línia mística que van crear obres fonamentades en el Càntic: cristians com Teresa de Àvila (1515-1582) en la seva obra *“Conceptos del amor de Dios”*. Sense faltar-hi San Juan de la Cruz (1542-1591), amb *“El Cantico Espiritual”*; i Fray Luís de León (1528-1591) amb la seva esplèndida traducció i comentari sobre el Càntic, obra per la qual fou empresonat pel tribunal de la Inquisició.

Al segle XVIII, el gran Johann Wolfgang von Goethe (1749-1832) reescriu poèticament el Càntic en l'obra *“Das Hohelied Salomonis”*.

I ja desplaçant-nos més en el temps, trobem a M. Moicher Sfurim (1835-1917) que va escriure una novel·la titulada *“L'Euga”* a partir d'un fragment del Càntic el versicle 1,9, on es compara l'estimada amb una euga ferma. També el fotògraf i escriptor Alter Kacyzne (1885-1942) va escriure una obra titulada *“Le perle malate”* que es tracta d'una variació del Càntic amb la introducció d'altres motius bíblics.

2- Àmbit musical

El Càntic encara s'estén cap a altres àmbits on ha tingut una forta influència, per exemple, el de la música. Molts músics, en especial a partir del renaixement, van trobar en el Càntic un gran nombre de descripcions femenines que molts van aplicar a la mare de Déu i això va fer proliferar l'ús dels passatges del Càntic per a l'elaboració de motets marians¹³.

N'és exemple l'innovador Claudio Monteverdi (1567-1643) en la seva obra "*Vespro della Beata Vergine*", una de les obres religioses més ambicioses i monumentals anteriors a Bach. També el compositor italià renaixentista Pierluigi da Palestrina (1525-1594) que va recollir i transformar el text del càntic en 29 motets, obra anomenada "*Cantica Salomonis*".

A més, veiem al compositor alemany Leonhard Lechner (1553-1606) que va compondre una obra basada plenament en el Càntic, anomenada "*Cantico I dei Cantici di Salomone*". I, al següent segle, Heinrich Scütz (1553-1606), que va compondre molts altres motets marians inspirats en el Càntic com ho féu Monteverdi.

Un altre gran nom de la música, Johann Sebastian Bach (1685-1750), també va utilitzar moltes de les figures del Càntic per traçar les seves obres i composicions. En concret la seva "*Cantata 140 (Wachet auf)*" on el duet ens remet als versicle 2,8 del Càntic. I una altra composició seva "*la Passió segons Mateu*" on, quan els deixebles abandonen a Crist, el cor II entona el versicle 6,1:

- *On se'n va el teu estimat,
oh, tu, la més bella de les dones?
Cap on s'encamina el teu estimat?
El cercarem amb tu.*

Quedar clar, doncs, el marcat sentit amorós d'aquest text original que Bach va readaptar en clau religiosa entenent l'estimat com a Jesucrist.

¹³ Composició vocal de caràcter religiós dedicat a l'exaltació de la Verge amb acompanyament d'instruments o sense, sobre text llatí.

Avançant cap als nostres dies podem destacar a Marco Enrico Bossi (1861-1925) amb la seva composició "*Canticum Cantorum op 120*"; i el suís Ernest Bloch (1880-1959), que va compondre una rapsòdia jueva per a violoncel i orquestra sobre el Càntic.

Al llarg del segle XX i XXI, molts altres autors s'han dedicat a re-interpretar el Càntic de manera més tradicional i conservadora, intentant usar instruments antics i amb lletra adaptada fidelment al Càntic. Si bé el polonès Krzysztof Penderecki, (1933 – Actualitat) s'allunya d'aquesta vessant, deixa amb una obra orquestral molt cuidada, anomenada "*Canticum Cantorum Salomonis, quod hebraice dicitur*".

Abans d'acabar, és important esmentar com al llarg dels segles el Càntic s'ha convertit en un dels textos de la Bíblia que més han inspirat himnes i cants, sobretot pel que fa a la litúrgia jueva. N'és exemple l'oració לכה דודי (Lecha Dodi) que es traduiria com "vine, estimat meu", una oració que es canta el divendres a la nit per donar la benvinguda al *shabbat* (forma catalanitzada: Sàbat), el dissabte, una de les tradicions més representatives del poble jueu.

6 - Entrevistes

Entrevista al mossèn de Guissona

Ramon Balagué Bajona, 74 anys

1- S'ha llegit vostè el Càntic dels Càntics?

R: I tant! No solament llegir-lo, sinó estudiar-lo. I el més important per a un cristià, fer-ne pregària. La Bíblia al ser Paraula de Déu, tot i saber-la interpretar, cal actualitzar-la i veure quin missatge ens porta avui.

2- Quina opinió en tens?

R: Crec que el Càntic dels Càntics és un text força desconegut per la majoria de les persones i, també, pels cristians. És possible que alguna vegada se'n llegeixi algun fragment en les bodes, especialment alguns fragments del capítol 2.

El conjunt del llibre vol ser un cant a l'amor. Un amor afectiu, eròtic i, també, oblatiu; és a dir de donació. Es un text que cal llegir-lo, meditar-lo tenint en compte la cultura de l'època en que va ser escrit. Només així, el cristià, en podrà fer pregària

3- L'utilitza vostè a les seves homilies? Per què?

R: Normalment no és un text que surti en textos bíblics de la Litúrgia dominical. Per tant, s'usa i l'uso poc. Només, en tot cas, si els nuvis l'escullen, en alguna boda com he dit anteriorment.

4- A continuació li mostraré un fragment del Càntic (5,2-8). Aquest és un dels fragments que més problemes ha presentat pel que fa a la interpretació a causa d'algunes frases enigmàtiques que conté:

Ct 5, 2-8

Jo dormia, però el meu cor vetllava.

Una veu! El meu estimat que truca:
«Obre'm, germana meva, estimada meva,
coloma meva, el meu tot;
el meu cap és ple de rosada,
els meus rulls, de la serena de la nit.»

3 M'havia tret la túnica:
com posar-me-la de nou?

M'havia rentat els peus:
com me'ls tornaria a embrutar?

4 L'estimat passa la mà pel forat de la porta,
i les meves entranyes es commouen per ell.

5 M'alço per obrir al meu estimat:
les meves mans destil·laven mirra,
regalimaven mirra els meus dits
sobre l'agafador del forrellat.

6 obro al meu estimat,
però el meu estimat ja no hi era:
mentre ell em parlava, jo m'havia esvanit.
El cercava, però no l'he trobat,
el cridava, però no m'ha respost.

7 M'han trobat els guardes
que fan la ronda de la vila.
M'han donat cops, m'han ferit,
m'han arrencat el mantell
els sentinelles de les muralles.

8 Jo us conjuro, filles de Jerusalem:
si trobeu el meu estimat,
què li contareu?
Digueu-li que estic malalta d'amor.

Què hi veu en aquesta part? Com interpretaria vostè aquestes paraules?

R: Crec que aquest és el text central del Càntic. Personalment l'interpreto en el sentit de que tothom busca l'amor. El sent a prop, darrera la porta; viu forta emoció afectiva pensant que a l'obrir la porta el podrà abraçar. Però tota emoció s'esvaeix al no veure'l. L'amor no està "darrera de", "més enllà de", "en tal lloc o en tal persona"; l'amor "ÉS" i el que "ÉS" està dins de cadascú; però cal descobrir-lo.

Només podem viure l'amor amb algú quan el sé viure en el meu interior. El mateix passa amb la "felicitat". Aquesta no és "tal afecte", "en tal música", en tal festa", en el "botellón" o en "l'ús indiscriminat del sexe". L'amor i la felicitat només es descobren dominant el cos de les sensacions purament externes.

5- Quin fragment del Càntic t'agrada més o creus que destaca? Per què?

Cap. 6, 9. L'amor quan l'has descobert l'uneixes amb algú. No per estimar únicament a aquesta persona, sinó per estimar junts; i, alhora, reconèixer que l'amor no és un "mèrit teu" sinó un "do" que ens arriba per generació humana:

"és única la meva coloma, el meu tot;

La única també per a la seva mare

La preferida d'aquella qui la va infantar".

L'amor és sempre "comunió". I aquesta engendra respecte, domini, esforç, silenci...

6- Independentment de la interpretació, creus que el Càntic mostra un ideal d'amor avançat respecte a l'època en què va ser escrit?

Avançat o no, és un concepte que no té res a veure amb l'amor. L'amor "ÉS". El que canvien són les expressions i manifestacions del mateix; aquestes són culturals. Cada època i cada cultura té les seves. El que no podem dir és que les manifestacions poden expressar amor o egoisme. L'autèntic amor, mai és egoista.

L'amor el podem definir en tres termes:

"Àgape": Amor que busca el bé de l'altre. Amor capaç d'estimar els enemics.

"Filia": Amor que genera amistat i que produeix satisfacció

"Eros": Amor que porta a l' enamorament i a la sexualitat.

Els tres conceptes són humans i cristians. L'ideal és viure l'amor en les tres dimensions. El greu i la destrossa del mateix és quan només es viu com a expressió sexual.

Entrevista a Justina Moreno Gómez, una monja que, actualment, resideix a Agramunt. 75 anys

1- S'ha llegit vostè el Càntic dels Càntics?

Sí. És un text de l'Antic Testament, una de les dos grans parts en què es divideix la Bíblia dins de la qual hi ha els textos descriptius, els profètics, els sapiencials i aquest [el Càntic] que forma part del l'apartat "poemes".

2- Quina opinió en té?

Aquest Càntic és molt original, descriu l'amor d'un noi i una noia, d'un home i una dona, que s'entreguen mútuament en el desig i també en l'absència i això és meravellós. A vosaltres, els joves, aquest text us hauria d' enamorar i hi hauríeu d'aprofundir. No vol dir res més: és la manera de com s'entenia en l'Antic Testament l'amor de Déu cap a la humanitat, cap al poble d'Israel, un símil que l'Església també utilitza i és una expressió d'amor, atribuïda a Salomó. Tots els versicles del Càntic són sobre l'amor, el desig, el trobament i l'absència dels estimats. Quant aquests no estan junts [els estimats] és com si, de fet, n'estiguessin, perquè el desig que els provoca l'absència molt cops supera al propi desig de l'amor quan el poden exercir. Aquests temes són igual avui en dia quan els joves s' enamoren.

3- Per què creu que el Càntic té un paper important dins de la Bíblia? Per què creus que hi va ser inclòs?

Per què hi és? Doncs perquè és un càntic on Salomó va descobrir l'amor de manera humana. Hi ha hagut molts llibres [de la tradició], i molts no va passar a la Bíblia [el cànon bíblic] i penso que si aquest va entrar va ser per la gran importància que té l'amor. Així [amb aquest llibre] es deien a si mateixos que Déu els estimava i era com la resposta a aquesta necessitat, l'amor, un element tan important i tan fort a la vida. Crec que per això el van posar, com a ensenyament, com a poesia i per reflectir el sentiment que sentia el poble d'Israel envers aquest Déu que primer els havia estimat. És la seva l'experiència.

- 4- A continuació li mostraré un fragment del Càntic (5,2-8). Aquest és un dels fragments que més problemes ha presentat pel que fa a la interpretació a causa d'algunes frases enigmàtiques que conté:

Ct 5, 2-8

Jo dormia, però el meu cor vetllava.

Una veu! El meu estimat que truca:

«Obre'm, germana meva, estimada meva,
coloma meva, el meu tot;
el meu cap és ple de rosada,
els meus rulls, de la serena de la nit.»

3 M'havia tret la túnica:

com posar-me-la de nou?

M'havia rentat els peus:

com me'ls tornaria a embrutar?

4 L'estimat passa la mà pel forat de la porta,
i les meves entranyes es commouen per ell.

5 M'alço per obrir al meu estimat:

les meves mans destil·laven mirra,
regalimaven mirra els meus dits
sobre l'agafador del forrellat.

6 obro al meu estimat,

però el meu estimat ja no hi era:

mentre ell em parlava, jo m'havia esvanit.

El cercava, però no l'he trobat,

el cridava, però no m'ha respost.

7 M'han trobat els guardes

que fan la ronda de la vila.

M'han donat cops, m'han ferit,

m'han arrencat el mantell

els sentinelles de les muralles.

8 Jo us conjuro, filles de Jerusalem:

si trobeu el meu estimat,

què li contareu?

Digueu-li que estic malalta d'amor.

Què hi veu en aquesta part? Com interpretaria vostè aquestes paraules?

La meua interpretació? Doncs aquest fragment és un gest més de com s'expressa aquesta recerca de l'amor. Ja t'he dit abans que l'amor en l'absència sovint es fa més fort i és aquesta recerca que dona força a la dona fins trobar l'amor. Aquest text és com poesia també, ja saps que la poesia està formada per unes paraules que volen dir una cosa però que també permeten interpretar-ne d'altres. Solament el que ho ha escrit sap exactament què i com ho volia dir.

Mentre [la noia] busca l'amor se li presenten dificultats: els sentinelles no la deixen anar per la ciutat, ja que potser es pensen que anava buscant altres coses i són violents amb ella. Tanmateix la noia prossegueix buscant l'amor i apel·la a les dones de Jerusalem com dient-les que l'ajudin a trobar el seu estimat ja que elles l'entenen, són també dones i coneixen aquest sentiment [el de l'amor].

Però aquests llibres de la Bíblia tampoc te'ls has de prendre al peu de la lletra com si fossin un altre llibre, una novel·la. La Bíblia és molt misteriosa, és la història d'un poble, una experiència de fa milers d'anys que explica com sentien davant algú (Déu) que els estimava.

5- Independentment de la interpretació, creus que el Càntic mostra un ideal d'amor avançat respecte a l'època en què va ser escrit?

Doncs mira, jo trobo que aquest text sí que pot ser actual, si ens referim a l'amor entre un home i una dona; sempre que aquest amor no sigui egoista. Jo pràcticament no he tingut aquesta experiència, la vaig tenir de jove però fa tant temps que quasi ja no ho recordo, tanmateix l'amor a Déu, si bé no l'expressaria amb les paraules del Càntic, sí que el sento. Em sento feliç de la meua fe i la creença que tinc. Ja quan vaig complir els 17 anys i me'n vaig adonar que ja era quasi una dona, em vaig preguntar què volia fer. Jo en aquells moments estava estudiant magisteri, però també vaig sentir l'impuls de ser missionera. Amb el temps vaig poder ser missionera i professora, perquè crec que els professors fan molt bé i ajuden al poble, als nens i a les famílies. A vegades he tingut dificultats, però mai a la vida m'he sentit infeliç.

Sovint penso: “però si la religió no està de moda”, “la pràctica d’anar a l’església tampoc”. Jo si fos jove ara crec que tampoc aniria a l’església, i a vegades hi vaig per costum. Jo penso que l’Església ha de canviar molt, perquè no està responent a les necessitats del jovent. Jo quan era jove em vaig enamorar de Jesucrist i sóc feliç, i m’ha fet tant bé com a persona que molts cops m’agradaria poder fer que altres persones sentissin també aquests sentiments de la fe. Jo em trobo humanament contenta gràcies a Déu. De fet, tinc dos nebots, un dels quals es considera agnòstic i l’altre, creient, però no practicant. A vegades aquest darrer em diu: “només pel fet de veure com vius tu la fe i com la sens ja sé que hi ha alguna cosa més que, encara que jo no la descobreixi, tu me la demostres”. Crec que cadascú té una grandesa i una vocació a la vida que s’ha de descobrir per a poder estar en pau amb un mateix. Aquestes coses són només una experiència personal, és clar.

Conclusions

Un cop acabat el meu treball, ara valoraré tot el que he fet per a veure si la hipòtesi queda refutada o no i valorar si he assolit els objectius que em vaig proposar.

Pel que fa a la hipòtesi, pràcticament sembla que no hi ha cap error en acceptar-la. El Càntic, es pot afirmar, mostra un ideal d'amor avançat respecte a l'època en què va ser escrit a causa de diversos factors: el protagonisme de la dona, algunes paraules que diu (sobretot els versos en contra de la "compra" de l'amor, que s'han vist al tercer comentari) i la igualtat amb el seu estimat dins de la relació. No ho hem d'entendre com un amor "actual" com el coneixem avui en dia, doncs recordem que la meua hipòtesi era si mostrava un amor "avançat" respecte a l'època en què va ser escrit i això es compleix. En cap altre llibre bíblic i d'aquella època veiem un paper tan protagonista de la dona com en el Càntic en el qual apareix amb una expressió madura i responsable, forta i diligent. Les entrevistes, si fa no fa, també han respectat aquest punt de vista, encara que, com a invitació personal, m'agradaria recalcar les paraules del mossèn Ramon Balagué amb les quals senyala que l'amor en si no canvia sinó, més ben dit, les expressions i manifestacions del mateix. El concepte d'amor com a tal sempre fuig dels atributs negatius, com per exemple l'egoisme, i està d'acord amb qualitats positives: la temperància, la paciència...

Pel que fa al primer objectiu "veure de manera objectiva què explica el Càntic", puc afirmar que l'he assolit i ho he pogut determinar sobretot a partir de l'apartat *Què és el Càntic?* de la *Introducció teòrica*. El tema és, doncs, l'amor entre un jove i una noia, dos amants que es veuen obligats a separar-se per raons desconegudes i es busquen amb desesperació, amb la profunda esperança de què es tornaran a veure i el seu amor triomfarà.

El segon objectiu era "entendre la raó per la qual s'ha interpretat de maneres tan diverses". Si bé és veritat que aquest objectiu és una mica subjectiu, sí que estic satisfet perquè he descobert més sobre com es van originar aquestes formes d'interpretació. Com es troba a l'apartat *Interpretació en el Judaisme i el Cristianisme* del capítol *Interpretacions i visions*, bona part d'aquestes interpretacions provenen del

text mateix, originats per la foscor d'alguns passatges i per la simbologia nupcial molt utilitzada en la resta de la Bíblia i en la litúrgia de totes dues religions (Cristianisme i Judaisme).

Finalment, el meu tercer objectiu, "descobrir com el veuen les persones del món religiós". De nou, he après molt i el fet de veure què en pensen altres persones del Càntic m'ha servit per comprendre aquest text més i poder obrir la ment cap a altres tipus de visions. La veritat és que el meu pla original pretenia fer més entrevistes però, a causa de diversos factors, no en vaig poder fer més. De fet, de sis persones que vaig preguntar només dos van poder contestar-me a les entrevistes.

Sigui com sigui els dos testimonis que tinc són importants per al meu treball i tots dos senyalen elements comuns: la idea principal de l'amor en el Càntic, la felicitat que mostra el text, aquesta "recerca" de l'amor vertader... També hi ha hagut alguns elements que han considerat diferents: les concepcions de l'amor que han expressat, la manera de veure el fragment proposat... Més o menys, entre els dos he pogut traçar un fil conductor gràcies al qual sento que també he assolit en gran part aquest objectiu. Si bé, com hem esmentat, un coneixement rigorós de com veuen el Càntic les persones del món religiós és molt difícil d'assolir, els dos testimonis que he pogut recollir m'han donat una visió ferma. Tots dos han presentat una visió teològica del text, visió que, segons les seves opinions, serveix per extreure un ensenyament sobre l'amor i la vida, encara que cadascú m'ha anat donant les seves interpretacions amb matisos propis.

En conclusió, he pogut assolir amb gran satisfacció pràcticament la totalitat dels meus objectius i he pogut confirmar la hipòtesi que havia fet prèviament. El procés de recerca també m'ha ensenyat moltes coses i, encara que ens hem topat amb varies dificultats com el problema de trobar la informació o l'assessorament, estic satisfet d'aquest treball. Crec que après molt sobre el Càntic dels Càntics, un text que ha demostrat anar més enllà i no solament ser una història d'amor.

Bibliografia

- ASSOCIACIÓ BÍBLICA DE CATALUNYA. *Bíblia catalana: Traducció Interconfessional (BCI)*. Barcelona. Associació Bíblica de Catalunya. 2011. 1a edició.
- RAVASI, Gianfranco. *El Cantar de los Cantares*. Santafé de Bogotá, D. C. Ediciones Paulinas. 1993. 1a edició.
- LÁZARO Carreter, F. & CORREA Calderón, E. *Cómo se comenta un texto literario*. Madrid. Ediciones Cátedra, S. A. 1978. 16a edició.
- SHEPHERD, Rowena & SHEPHERD, Rupert. *1000 símbolos: lo que significan las formas en el arte y el mito*. Barcelona. Círculo de Lectores, S. A. 2002. 1a edició.

Webgrafia

- CATHOLIC.NET. *Los libros de la Biblia*.
<<http://es.catholic.net/op/articulos/5792/cat/349/los-libros-de-la-biblia.html>>
Data de consulta: 04/07/2017
- WIKIPEDIA. *Tanaj*. <<https://es.wikipedia.org/wiki/Tanaj>>
Data de consulta: 05/07/2017
- MASUAH. *Shir Hashirim – El Cantar de los Cantares*.
<<http://masuah.org/fuentes-del-judaismo/tanaj/shir-hashirim-el-cantar-de-los-cantares/>>
Data de consulta: 07/07/2017
- GOTQUESTIONS. *Libro del Cantar de los Cantares*.
<<https://www.gotquestions.org/Espanol/Libro-de-Cantar-Cantares.html>>
Data de consulta: 11/07/2017
- BLOG LA SERP BLANCA. *Càntic dels Càntics de Salomó*.
<<http://laserpblanca.blogspot.com.es/2013/06/cantic-dels-cantics-de-salomo.html>>
Data de consulta: 13/07/2017

- JSTOR. *El Cantar de los Cantares en el Canon bíblico.*
<https://www.jstor.org/stable/23581307?seq=2#page_scan_tab_contents>
Data de consulta: 13/07/2017

- BIBLE. *Cantar de los Cantares: Introducción.*
<<https://www.bible.com/es-ES/bible/53/SNG.INTRO1.DHHE>>
Data de consulta: 20/07/2017

- CATALUNYA RELIGIÓ. *El Càntic dels Càntics, el millor poema d'amor.*
<<https://www.catalunyareligio.cat/ca/node/174339>>
Data de consulta: 22/07/2017

- MERCABA. *Cantar de los Cantares.*
<[http://www.mercaba.org/FICHAS/Enciclopedia/C/cantar de los cantares.htm](http://www.mercaba.org/FICHAS/Enciclopedia/C/cantar_de_los_cantares.htm)>
Data de consulta: 23/07/2107

- MERCABA. *Cantar de los Cantares.*
<[http://www.mercaba.org/Biblia/Comentada/sapienciales cantar de los cantares.htm](http://www.mercaba.org/Biblia/Comentada/sapienciales_cantar_de_los_cantares.htm)>
Data de consulta: 28/07/2017

- BIBLE STUDY TOOLS. *Introducción a Cantar de los Cantares.*
<<http://www.biblestudytools.com/commentaries/utley/cantar-de-los-cantares/introduccion.html>>
Data de consulta: 28/07/2017

- CONTESTANDOTUPREGUNTA. *El Cantar de los Cantares de Salomón.*
<[http://www.contestandotupregunta.org/Libro Cantares.html](http://www.contestandotupregunta.org/Libro_Cantares.html)>
Data de consulta: 03/08/2017

- BLOG CULTURA JUDÍA. *Pesaj, un canto al amor y a la fidelidad.*
<<http://culturajudia.blogspot.com.es/2014/04/pesaj-un-canto-al-amor-y-la-fidelidad.html>>
Data de consulta: 01/09/2017

- ACADEMIA. *Influencia Helenística en el Cantar de los Cantares.*
<[https://www.academia.edu/12509478/Influencia Helenística en el Cantar de los Cantares](https://www.academia.edu/12509478/Influencia_Helenistica_en_el_Cantar_de_los_Cantares)>
Data de consulta: 20/10/2017

